

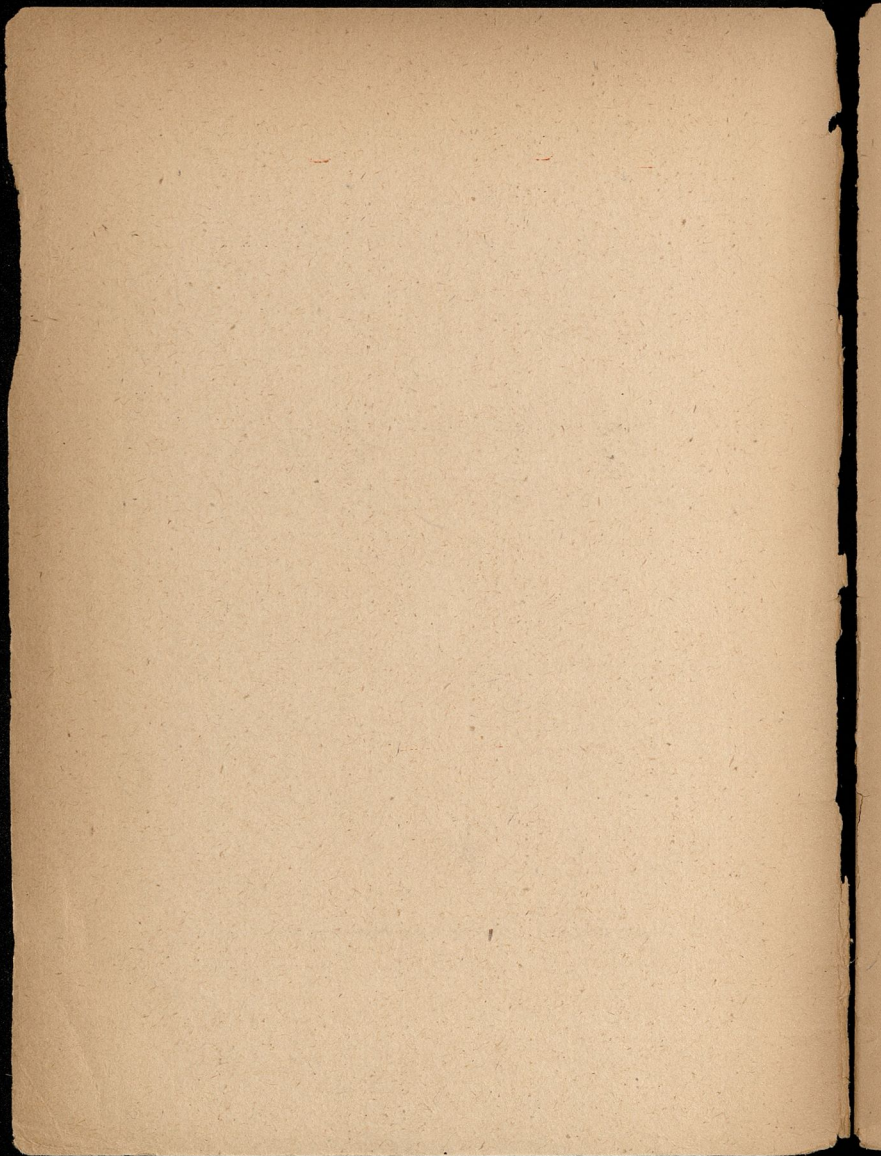
52105

NAŠ MARŠAL

TITO

NAKLADA „NAŠ GLAS“

**NAŠ MARŠAL
TITO**

NAKLADA „NAŠ GLAS“

1945.

Pisk. Weimar.

52105

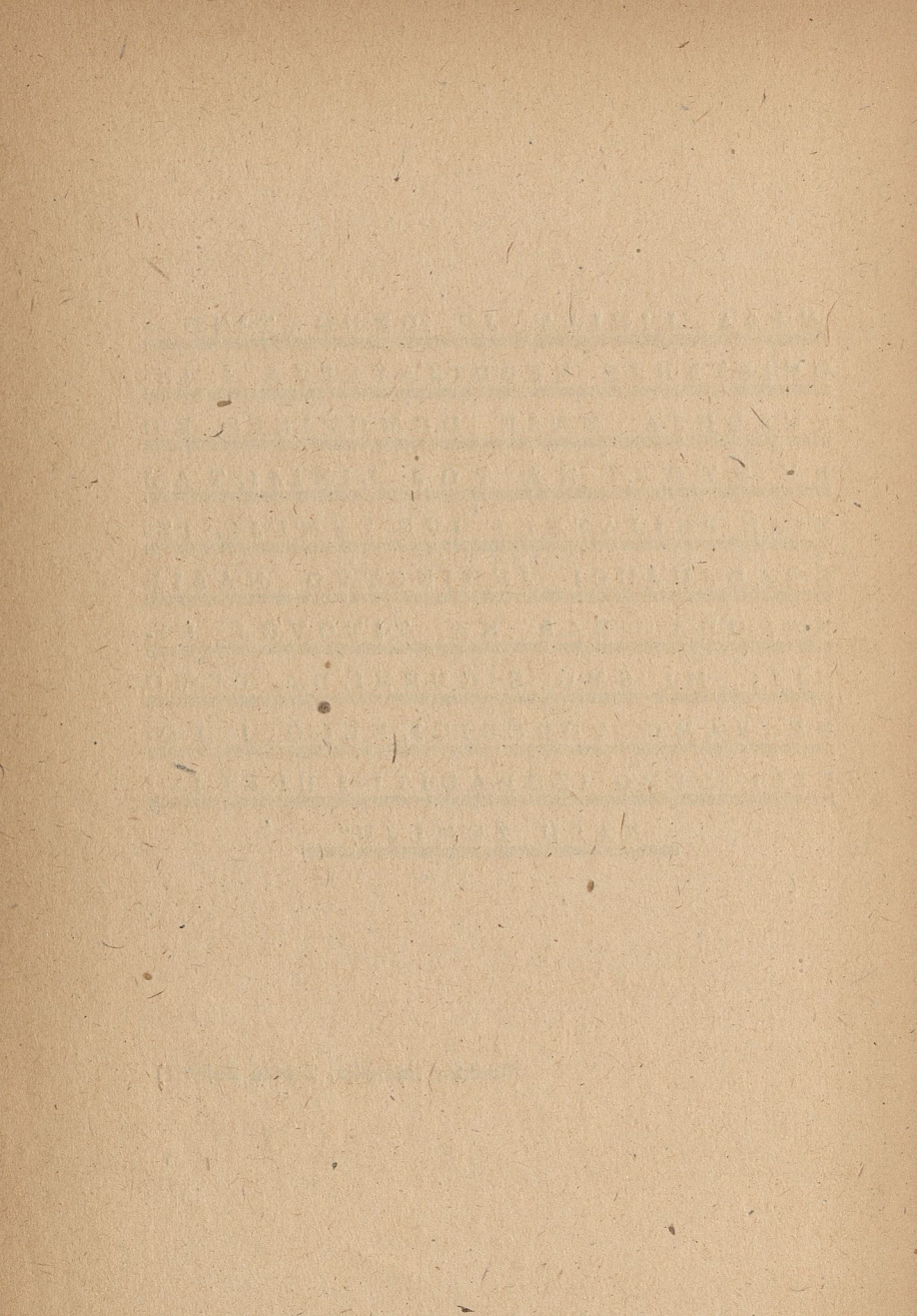
030054.128

-7. IX. 1945

(Dok. D. Kermavneri).

„NAŠA LINIJA JE DRUG TITO —
UNIŠTENJE NEPRIJATELJA I IZ-
GRADNJA NAŠE DOMOVINE! KO
NE STOJI NA TOJ LINIJI, TAJ
NIJE PRIJATELJ OVE ZEMLJE. IZ-
GRADJUJUĆI JEDINSTVO NAŠIH
NARODA — BAŠ NA TITOVOJ LI-
NIJI, MI SMO SIGURNI, DA ĆEMO
NE SAMO POBEDITI, NEGO I PO-
DIĆI, LEPO IZGRADITI I UREDITI
NAŠU ZEMLJU.“

(Ministar finansija, Sretan Žujević)

Maršal Josip Broz-Tito

Istorijski značaj i veličina njegovog dela

Tito — sin radnog naroda

Josip Broz-Tito rodio se godine 1892. 25. maja u ubavom mestancu krvatskog Zagorja u Klanjcu, kao sin seljačkih roditelja. Rodio se u kraju gde je nekoć seljački buntovnik i mučenik Matija Gubec vodio svoje seljake, braću u ustanku protiv nasilničke i svemoguće vlastelinske gospode. Rodio se u kraju gde uspomena i tradicija na ovog prvoborca i mučenika seljačkog naroda još žive u njemu, gde pesma i čežnja za njim još nije iščezla, i može biti da je veliki i plemeniti lik seljačkog heroja ostavo prvi duboki trag u duši malog Josipa i pobudio ga da podje njegovim stopama, na trnoviti i pregalački put borca za narodna prava. Učio se strojobravarском zənatu, i tu je upoznao teške uslove radničkog života. Kad je izbio prvi svetski rat bio je mobilisan i poslan na ruski front, gde je kao mnogi drugi pobeĝao u rusko zarobljeništvo. U Rusiji našao se u velikom valu ruskog naroda, koji se počeo dizati protiv carističke i feudalističke tiranije. Tamo je došao u vezu sa revolucionarnim pokretom i bio od prvog časa svom dušom uz njega. Učestvovao je aktivno u revoluciji i građanskoj vojni, i odlikovao se u borbama. Njegov borbeni i pravdoljubivi duh u teškoj borbi ruskog naroda za svoja osnovna prava položio je tamo svoj ispit zrelosti. Ruska revolucija pokazala mu je snagu radnog naroda i put kojim se dolazi da slobode. Ona je od njega stvorila beskompromisnog čoveka za prava radnog naroda. Nakon revolucije i nakon što je kapitalistička intervencija bila slomljena vraća se u Jugoslaviju, gde se baca odmah na rad i borbu za izvojevanje prava radničke klase u sindikalnom pokretu i Komunističkoj partiji. Borio se tada u Zagrebu. Obznana, kapitulacija Radića i ostalih političara pred hegemonistima, povećanje terora protiv najborbenijih sinova radničke klase, besprimerna kampanja laži i kleveta protiv mladog Sovjetskog Saveza samo su još podizali njegovu borbenost. Kad je hegemonistička klika odlučila 1928. godine da na-

metne otvorenu diktaturu, teror protiv radničkih prvoboraca se pojačava. Tito pada policiji u ruke i biva sudjen na pet godina robije, koju je odsedio u zloglasnoj lepoglavskoj, a nakon štrajka gladju u mariborskoj kaznioni. Već tada borio se Tito i sledio političku liniju koja je jedina bila ispravna, to jest za pravilno rešenje nacionalnog pitanja u Jugoslaviji i za izvojevanje osnovnih demokratskih prava za radni narod. 1934. godine biva pušten iz kaznionice i odlazi u ilegalnost da bi iz nje još delotvornije i moćnije vodio i rukovodio radničkim pokretom. On odlazi u Moskvu. Odlazi tamo kuda je svaka duša pravog narodnog sina želela da podje, a kuda nam je put bio po reakciji zabranjen pod pretnjom najgorih mučenja i smrti. Tamo nastavlja bespoštednu borbu protiv fašizma. Suradjuje u ilegalnom listu Kompartije „Proleteru“, i 1938. godine polazi u Francusku da organizira junačku borbu naših boraca u republikanskoj Španiji. 1939. za vreme trulog sporazuma između reakcionarnog Mačeka i Cvetkovića vraća se u zemlju. Rat se primicao i bilo je jasno da nas naša reakcija vodi u propast svojom politikom sve otvorenijeg prelaženja na stazu fašista. Trebalo je početi sa organizovanjem svih anti-fašističkih snaga i pripremati teren za beskompromisnu borbu sa hitlerovačkim imperijalizmom. Još u jeseni 1940. stvara u najvećoj tajnosti, tzv. Vojnu komisiju sa zadatkom da u redovima jugoslavenske vojske kod vojnika i oficira, stvara raspoloženje za otpor u slučaju napada na Jugoslaviju, a u slučaju kapitulacije da preuzme vojno vodstvo u svoje ruke. Ta je komisija kasnije, nakon aprilske kapitulacije, proširena i pretvorena u Glavnih štab partizanskih odreda Jugoslavije, a godinu dana kasnije u Glavni štab narodno-oslobodilačke vojske. Nakon sramotnog sloma Jugoslavije, nakon izdaje svih vodećih političara, započinje Tito organizovanje narodno-oslobodilačke borbe. On rukovodi lično ustankom u Srbiji 7. jula, prelazi sa svojim štabom na teren, i nakon krvavog ugušivanja i izdaje četnika u Srbiji povlači se sa srpskim brigadama u Bosnu gde nastavlja sa neprekidnom i herojskom borbom za oslobodjenje naše domovine od omraženog okupatora. Oko njega se okupljaju sve pozitivne napredne i slobodoljubive narodne snage. Razvija se moćni narodno-oslobodilački pokret kojeg ne mogu skrsiti ni najžešće ofanzive tehnički i brojčano premoćnog neprijatelja. Titovo ime u narodu raste, a isto tako i ljubav i pouzdanje prema njemu i njegovom vodstvu. On postaje legendarni junak oslobodilačke borbe našeg naroda. Na prvom zasedanju AVNOJa u Jajcu 1943. bude mu dodeljen uz sveopšte oduševljenje naslov maršala Jugoslavije. Tim naslovom označen je samo delomično onaj značaj i omiljenost koju Tito imade u našem narodu i u našoj istoriji.

Tito — tvorac nove Jugoslavije

Kad se u aprilu 1941. godine srozala bivša Jugoslavija pod udarom fašističkih zavojevača kao trula zgrada pod prvim jačim udarom vetra, kad su nam naši bivši generali pripremili najsrarnorniji poraz u

našoj istoriji, bacili naše zastave pod noge modernih Huna, prignuli svoje šije i zamolili učtivo Hitlera da zajaši na njih, predavajući pri tom u fašističko ropstvo stotine tisuća naših ljudi, kad su zatim pod ruševinama te trule zgrade domaći izdajice i fašistički slugе započeli sa krvavim orgijama bratoubilačke borbe, mnogi su posumnjali u tim časovima poraza, bede i fašističkog mahnitanja, da je sa Jugoslavijom zauvek svršeno, da ulazimo ponovno u epohu bednog srednjevekovnog životarenja, lišeni nacionalne slobode, lišeni ljudskih prava, časti i ponosa. Jugoslavenskim narodima zavladaše Hitlerovi nemesnici: u Sloveniji gaulajter Rupnik, u Hrvatskoj gaulajter Pavelić a u Srbiji gaulajter Nedić. Njima se pridružiše brojni pomagači. Svi su se bacili na posao sistematskog istrebljenja naših naroda. Nacionalni šovinizam i separatizam najniže vrste trebao je da bude jedini ideološki pokretač naših naroda, i da zatre zauvek svaki pokušaj bratstva i jedinstva među jugoslavenskim narodima. Ustaše, četnici i belogardejci natećali su se da izvrše taj istorijski nalog Hitlera, ne samo rečima nego i delom, umorstvima i paležima. Pala je krv među bratskim hrvatskim i sprskim narodom i izgledalo je da je više nitko neće moći izbrisati, da će oña vapiti za daljnjim prolevanjem bratske krvi i ugušiti na kraju oba naroda. Hitler i Mussolini trljali su zadovoljno ruke.

U tim mračnim danima fašističkog ropstva, bratoubilačke borbe i separatističko-šovinističkog ludila najbolji sinovi naroda okupljaju se oko Tita. Dok pokoreni narodi u Hitlerovoj evropskoj tvrdjavi stenju pod fašističkom čizmom, i čekaju da im dodje spas nekuda izvana, pozivlje Tito sve rodoljube na neposrednu borbu protiv okupatora. Pod geslom: Smrt fašizmu Sloboda narodu! započinje Tito oslobodilačku borbu, započinje jedna od najbleštavijih stranica naše istorije. Samo oružanom i bespoštednom borbom protiv okupatora i njegovih slugu dočiče jugoslavenski narodi do svoje slobode. Sloboda se nikad ne dobiva, ona se izvojuje. Nasuprot fašističkom pokušaju razdvajanja jugoslavenskih naroda, Tito pozivlje sve narode Jugoslavije u ime bratstva i jedinstva u borbu. To jedinstvo neće više biti puka fraza! On postavlja kao program oslobodjenja novu Federativnu Jugoslaviju, u kojoj će svi jugoslavenski narodi biti ravnopravni, dobivši svoju nacionalnu samostalnost. Ravnopravnost je uslov bratstva i jedinstva. Time Tito ostvaruje veliko istorijsko delo: prvi puta jugoslavenski narodi stvarno izgrađuju svoje jedinstvo priznavajući si nacionalnu ravnopravnost, i prvi puta oni to jedinstvo zapečaćuju prolevajući zajednički svoju krv u velikoj narodno-oslobodilačkoj borbi. Delo ujedinjenja jugoslavenskih naroda, i politički, stvarajući federativnu zajednicu naših naroda, i stvarno, prolevajući krv u zajedničkoj borbi, to veliko delo sproveo je u život Tito.

Stara Jugoslavija bila je hegemonistička, u njoj su bili nacionalno potlačeni i Hrvati i Makedonci, a i ostali narodi nisu imali svojih prava. Ako osmotrimo brzi slom bivše Jugoslavije, neverojatno izdajstvo vodećih političara i generala, te bratoubilačku borbu koju joj je sledila, nužno se nameće pitanje da li je bivša Jugoslavija

uopšte bila Jugoslavija, to jest stvarna zajednica jugoslavenskih naroda: Srba, Hrvata, Slovenaca, Crnogoraca, Makedonaca i Muslimana? Setimo se samo da su bivšom Jugoslavijom gospodarila velikosrpska gospoda, koja su tražila podršku u reakcionarnoj i korumpiranoj gospodi svih ostalih naroda, da se ona oslanjala na vojsku, koja nije bila jugoslavenska, nego sprska vojska iz prvog svetskog rata, da je ta Jugoslavija bila dekretirana odozgo diktaturom, a ne stvorena slobodnom voljom naroda, da dok se fraziralo o jugoslavenskim narodima kao jednom narodu, istovremeno se huškalo jedan narod na drugi i raspirivala nacionalna mržnja, da se prave narodne borbe za demokratska prava i istinske rodoljube ušutkivalo glavnjačama i žandarskim kundacima, a zemlja predavala u ruke narodnih izdajica i fašističkih slugu, da se je vladalo, ukratko, ne sa narodom, nego protiv naroda. Zato nije ni čudo bilo da su ti protivnarodni elementi u prvoj teškoj situaciji bacili i napustili Jugoslaviju kao što lopov na begu odbacuje ukradenu stvar, i zato jugoslavenski narodi nisu žalili za tom bivšom Jugoslavijom, nego odlučile da sami uzmu ovog puta delo u svoje ruke i da ostvare istinsko bratstvo i jedinstvo jugoslavenskih naroda, to znači da oni stvarno sami izgrade Jugoslaviju. Jedan budući istoričar sigurno će tako suditi o bivšoj Jugoslaviji i o stvaranju nove Federativne Jugoslavije: bivša Jugoslavija nikla je iz pradavnih težnji južnih Slavena za njihovim ujedinjenjem, ali je njeño formiranje došlo u ruke protivnarodnih elementa koji je nisu ustvarivali voljom naroda, nego protiv naroda, zabacujući pravo naroda na samoodređenje, tako da su oni umesto ravnopravnosti našli u njoj nacionalnu potlačenost. Umesto da ujedinjuju oni su razjedinjavali jugoslavenske narode. Jedinstvo se pokušalo ostvariti dekretima, odozgo, oduzimajući postepeno narodima osnovna prava i slobode, a ne stvarno, voljom naroda, dajući tima njihova demokratska prava, tako da je bivša Jugoslavija u rukama tih političkih i generalskih babica izjalovila se u nakaradni pobačaj, nesposobna da živi, da se bori i da vodi jugoslavenske narode njihovom punom jedinstvu. Kad se konačno pod prvim udarom fašističkih zavojevača raspala ta tvorovina, i kad se zemlja pretvorila u veliku robijašnicu i arenu bratoubilačke borbe, raspisana je bila teralica na sve što se usudilo da misli jugoslavenski. U tim danima neizmerne bede, očajanja i opšte potištenosti, najbolji narodni sinovi započinju borbu protiv na oko nepobedive premoćne neprijateljske sile za oslobođenje potlačenih naroda, za jednu novu Jugoslaviju. Tom borbom rukovodi Tito. Ime Tito postaje borbeni poklik, signal i zborište, junaka-divova koji verni slavnim tradicijama jugoslavenskih naroda diže se da ponosni i prkosni oslobode svoj narod i operu ljađu sa naše narodne časti. U besprimernim junačkim borbama i ratnim podvizima kakve možda ne zna ljudska istorija, uz najveće požrtvovanje i pregalaštvo sa kojim su se drug do druga borili Srbin, Hrvat, Slovenac, Crnogorac, Makedonac i Musliman, rasla je nova Jugoslavija, rasla je nadahnuti idealima i poletom najplemenitijih sinova našeg naroda, oživljavala je nadojena krvlju najhrabrijih i najponosnijih i zaodevala se u ruho

slavnih pobeda, velikih narodnih tekovina i najlepših nada za budućnost. Iz narodne krvi procvetala je na njenome ruhu krasna crvena zvezda kao garancija da je pobeda nad fašizmom definitivna i da reakcija neće sprečiti razvoj k punoj izgradnji narodnih sloboda i sretne budućnosti. Tom obnovljenom liku Jugoslavije dao je Tito u ruke moćan i nepobediv mač narodno-oslobodilačke vojske, koji će bdeti nad tekovinama narodno-oslobodilačke borbe i nad nacionalnom nezavisnošću novo izvojeване državne zajednice. Ta nova Jugoslavija bila je prava i možemo slobodno reći, prva zajednica ravnopravnih jugoslavenskih naroda, ona je prva tvorevina punog bratstva i jedinstva jugoslavenskih naroda. S njome zapravo započinje stvarna istorija Jugoslavije, i zato možemo s punim pravom da smatramo maršala Tita, ne samo oslobodiocem, nego stvarnim ujediniteljem jugoslavenskih naroda, to znači graditeljem Jugoslavije. Iz svetla dalekih vekova videće se u zori radjanja jedinstva jugoslavenskih naroda velikih i plemeniti lik legendarnog junaka — maršala Josipa Broz-Tita!

Tito — spasilac našeg narodnog karaktera

Svaki narod prima, deli i s vremenom preuzimlje sve vrline i mane svojih vladajućih ljudi, svoje vladajuće klase. Njegova veličina i njegovo propadanje zavisi najčešće od njih. O tome nas uči istorija. Kakova je bila vladajuća klasa u bivšoj Jugoslaviji i kuda je vodila naš narod u pogledu njegove karakterne i moralne izgradnje? Na to pitanje nije teško odgovoriti. Nije teško odgovoriti zato, što Jugoslavaja nije bila izuzetak u Evropi, nego je sledila sav onaj razvoj, sve ono postepeno propadanje moralno i kultuno koje pokazuju sve zapadno-evropske države, i koje se je razotkrilo u svoj svojoj dubini u času hitlerovih zavojevačkih pohoda. Kukavičluk, izdajstvo, dezertiranje, grabljenje i spasavanje sopstvene prtljage na brodu koji tone, sva golotinja beznačajnosti i prava slika sebičnosti i koristoljubivosti vladajuće klase zinula je stravično kao ponor pred narodima. Duboko razočarenje i očajanje obuzimalo je tada evropske narode, i u toj opštoj bedi radjala se gotovo mistična potreba za vanrednim ljudima, herojima i čudotvorcima, koji bi izveli narod iz tog ponora. U svima je istovremeno zrela odluka da se provede revolucija u narodnom životu i radikalno izmeni dotadašnje vodstvo i metode vladanja državom; nejasno je tek bilo mnogima kako da se to uradi. Isti ti osećaji obuzimali su i naš narod, i ako uzmemo u obzir veću naivnost našeg naroda, to jest veću veru u vodeće ljude i živu tradiciju na njegovu herojsku prošlost, to razočarenje i revolt bilo je još veće nego kod drugih naroda.

Pa kako se vladalo u bivšoj Jugoslaviji? Vladajući krugovi zastupali su u prvom redu interese stranog kapitala koji je bio kod naš svemoguć, i čiji interesi bili su diametralno oprečni od naših narodnih interesa. Ukratko, vladalo se kao što se vlada u jednoj trgovačkoj filijali koja imade razne gospodare, i čije se poslovođe trude da bi ugodili svakome, gledajući u prvome redu da natrpaju svoje sopstvene

džepove, ne verujući suviše u solidnost preduzeća. To znači da se u politici bivše Jugoslavije razvijala beznačajnost, beskičmenjaštvo, povijanje raznim vetrovima koji su duvali čas iz Francuske i Engleske, čas iz Nemačke i Italije, šarlatanstvo koje je dostiglo vrhunac sa berzijanskim spekulantom Stojadinovićem, a bezidejnost nadomeštavala se sve većom upotrebom sile protiv narodnih sinova; u ekonomiji države cvala je korupcija, velikog i malog stila, i pretila da zaduši i poslednje tragove stida i poštenja u našem narodu, bezdušna eksploatacija i spekulatstvo takmičili su se u perušanju našeg naroda; u moralnom i kultunom pogledu zapadnjačka bestidnost i lakomislenost potiskivala je sve junačke, drugarske i pregalaške pojmove o životu koji su sačinjavali čast i poštenje našeg naroda. Jeli čudo onda da naš je ta naša vladajuća klasa u bivšoj Jugoslaviji htela tako olako izručiti fašističkom varvarstvu, pokornom robovanju i krvničkoj ruci pomahnitilih fašističkih slugu? Zar nisu oni gajili tu guju koja je trebala da smrtnim ujedom ubije u nama svaku želju za otporom, za borbom, za slobodom? Zar je ostalo još nešto što je njima bilo sveto? Izdaja, pasivnost i begstvo, to je bila njihova reakcija u tim sudbonosnim danima.

No, naš narod nije bio još tako duboko pao, da u njemu ne bi provalili sa svom elementarnom snagom našeg čoveka borbenost, ponos, osećaj čast i neizmerna ljubav k slobodi, i slili se u značnu reku narodno-oslobodilačkog pokreta. Besmrtna je zasluga Titova da je on na toj prekretnici našeg istorijskog razvoja znao da organizuje i pobudi u našem narodu njegove najlepše osebine i najdragocenije vrline, kojima je on prkosio u svojoj herojskoj istoriji tolikim premoćnim neprijateljima koji su ga hteli uništiti, a koji nikada nisu uspeli da ga pokore i izbrišu njegov nacionalni značaj. Tito je oživeo u našem narodu slavne tradicije Kosova, Grobničkog Polja, tradicije koje oličavaju narodni heroji: Miloš Obilići, Kraljević Marki, Matija Gubci, Zrinski i Frankopani, Kralj Matijaši, a koje je opevala naša junačka narodna pesma, naš Njegoš u „Gorskom Vijencu" i Kačić Miošić; tradicije koje predstavljaju naš najdragoceniji narodni kapital, a koje su hteli besavesni političari i generali, pljunuvši na njih, da bace pod čizmu modernog Atila, ljudoždera Hitlera. U najsudbonosnijem momentu naše istorije Tito je pošao putem naše junačke prošlosti i stvorio epopeju herojstva, pregalaštva i slavnih borbi i pobeda, koje su ne samo vaskrsnule najbolje tradicije našeg naroda, nego ih ponovno prekalile i dalje razvile.

Napor koji je predstavljala narodno-oslobodilačka borba bio je tako velik da je on zaista napeo do krajnjih granica najviše osebine našeg naroda, i podvrgnuo ih najtežim optima. Titovo idejno i vojno vodstvo dalo je ponovno našem borcu čvrst, požrtvovan i plemenit karakter, dalo mu je prostodušnost i veličinu, skromnost i fanatičnu zanosnost, zdrav razum i snažnu veru, očeličilo ga i prekalilo tako da će on biti onaj izvor snage i onaj primer vaspitanja koje jamči pravilan razvoj našem narodu ne kroz desetleća, no kroz vekove. Tito

je spásao karakter našeg naroda, dao mu je trajnost i veličinu i time je sam postao velik!

Tito nas je vratio Slavenstvu

Bivša Jugoslavija bila je u svojoj pozitivnoj komponenti, možda jedinoj, izraz prirodne težnje južnih Slavena da se ujedine, da stvore zajedničku državu, i da se tako lakše obrane od svojih zajedničkih vekovnih tlačitelja. I taj pozitivan momenat i tu prirodnu težnju slavenske prirode političari bivše Jugoslavije su kompromitirali na taj način, da su svojom protusovjetskom politikom sprečili daljnje povezivanje slavenskih naroda, najoštrije ogradjujući se od bratskog, velikog ruskog naroda i od tekovina njegove velike revolucije, koja ga je načinila najslobodnijim i najslodoboljubivijim narodom na svetu. Naši pokvareni političari i izrodi slavenskog roda bavili su se što više idejom intervencije protiv Sovjetskog Saveza i davali su punu podršku antisovjetskoj politici. Potsetimo samo da je Jugoslavija bila jedna od poslednjih država u Evropi koja je priznala Sovjetski Savez, te je u tom pogledu daleko premašila čak fašističku Italiju i Nemačku. Sve one koji bi se usudili da ispoljavaju javno svoje simpatije prema velikoj slavenskoj braći, čekala je glavnjača i robija. Umesto simpatija i ljubavi potpirivala se najbezočnijim klevetama i lažima mržnja prema mladom Sovjetskom Savezu. No zdravi instinkt našeg naroda govorio mu je da ne može Rusija da bude naš neprijatelj, da ne može tako velikodušni i plemeniti ruski narod biti neprijatelj, čovečanstva i da ne može da bude kolevka naš sviju Slavena predmet našeg nepoverenja i zaziranja. I zaista, kad se naš nacionalni opstanak našao u smrtnoj opasnosti Sovjetski Savez prvi nam je pružio svoju prijateljsku ruku, iako je to značilo siguran rat sa Hitlerom. A kasnije kad je on poveo rat protiv fašističkih zavojevača, nije ga vodio samo za svoje oslobodjenje, nego i za naše, što je Crvena armija i potvrdila prodrvši do Jugoslavije i pruživši ruku našoj narodno-oslobodilačkoj vojsci.

Najbolji sinovi našeg naroda, koji su pravilno osećali i bistro gledali u budućnost našeg naroda oduvek su upirali svoje oči u Moskvu. I nije slučaj da je Tito učestvovao u velikoj ruskoj revoluciji, i da je nakon izdržane robije u Jugoslaviji pošao u Moskvu. U tome leži duboki istorijski smisao. Naš prvoborac pošao je onim putem na koji su već ukazali preteče bratstva medju slavenskim narodima: Juraj Križanić, Dositej Obradović, Jan Kolar, Svetozar Marković.

Tito je pošao u Moskvu kao borac za nacionalna prava i kao borac za socijalna prava našeg naroda. Taj put nije bio uzaludan, kao što je bio onaj njegovih preteča. On je kroz narodno-oslobodilačku borbu doveo do punog stvarjenja vekovnih težnji naših naroda. On nije izvojevao samo jedinstvo i bratstvo jugoslavenskih naroda, nego i bratstvo i prijateljstvo moćnog sovjetskog naroda sa jugoslavenskim narodima. Ta tekovina značajna je za nas po tome što smo mi pod rukovodstvom maršala Tita ostvarili ne samo borbeno jedinstvo i prijateljstvo sa Sovjetskim Savezom u zajedničkoj borbi, nego što smo

ostvarili mnogo više-jedinstvo ideala i puta k izvojevanju opšte narodnih prava. Time smo se uvrstili sa Sovjetskom Savezom u najnaprednije nacije u svetu.

Fašizam je predstavljao najveću opasnost za sve Slavene. Zar nije Hitler izjavio da samo u srednjoj Evropi imade 30 miliona Slavena previše? Da je Hitler uspeo da zavede svoje tisućgodišnje treće carstvo, da podjarmi čitavu Evropu, nema sumnje da bi zatro slavenstvo. Slavenski narodi shvatili su opasnost koja im preti od nemačkog imperijalizma. Oni su osetili u punoj meri tiraniju i ropstvo koje nam je pripremio. Zato su se u toku ovog rata zbili u jedan front slavenskih naroda sledeći stare sveslavenske tradicije. Na tom frontu Slavena, u prvom redu pod udarcima slavne Crvene armije, slomio se nemački fašizam. Povezivanje Slavena u toku ovog rata prekinulo je radikalno sa starom protusovjetskom politikom protunarodnih režima u svim slavenskim zemljama koje su se dosada dale voditi od zapadnih sila, gledajući u Slavenima ne svoju braću, nego samo branitelje svojih imperijalističkih interesa. Zato je i naša pozicija u Evropi bila tako labava i zato smo tako lako postali plen fašističkih zavojevača. Stvarajući danas front slavenskih naroda pod vodstvom moćnog Sovjetskog naroda, naš se položaj iz osnove menja. Mi time stvaramo jedan čvrsti blok bratskih naroda kojima se nikakva sila u Evropi neće moći suprotstaviti.

Današnje povezivanje bratskih naroda ne smije se shvatiti kao neku imperijalističku tvorevinu, kao što se to ispoljavalo u panslavenskim težnjama bivših carističkih režima u Rusiji. To jedinstvo slavenskih naroda stvoreno je samo za obranu njihovih svetih nacionalnih prava, koja su dosad u istoriji bila uvek gažena. Ogromna moralna snaga tog bloka leži u tome što se on bazira na strogom poštovanju nezavisnosti sviju naroda, što je on principijelni neprijatelj svake vrste potlačivanja. Ostvaranjem tog bratstva i jedinstva sviju slavenskih naroda počinje nova epoha u istoriji slavenskih naroda, koji postaju putokaz svima narodima u svetu kako se poštuju i ostvaruju narodna prava.

Nova Jugoslavija sa Titom na čelu zauzimalje vidno i časno mesto pokraj Sovjetskog Saveza, čije trajno prijateljstvo i ljubav nam je osigurao sam Tito svojom doslednom borbom za demokratska prava našeg naroda. Time nas je Tito priveo ponovno slavenstvu i povezao nas sa velikom istorijskom zadaćom koju slavenstvo imade da odigra u sadašnjoj dobi istorije čovečanstva, kao ona sila koja je uništila ne samo fašizam u Evropi, nego i izvore iz kojih se on radja, to znači iz skrajnje reakcije krupnih eksploatatora ljudskog rada. Titu pripada ime najvećeg Slavena u našoj istoriji!

Tito nas je stavio u prvi red novog čovečanstva.

Rat protiv fašizma nije bio običan rat. To nije bilo samo obračunavanje jedne reakcionarne zavojevačke sile protiv demokratski sila und Evropi ili u Aziji. Taj rat imade opštiji karakter. On je bio ujedno rat svih reakcionarnih sila u svetu protiv svih naprednih sila

u svetu. Bio je to rat čija žestina je ovisila o snazi kojom su se sukobljavale reakcionarno i napredno čovečanstvo na jednom mestu. Zato i pobeda i poraz u tome ratu ovisi o tome u kojoj meri je fašizam bio potučen u jednoj zemlji i u kojoj meri su napredne sile pobedile, to jest u kojoj meri su ostvarile težnje širokih narodnih masa, težnje radnog čovečanstva. Pobeda se meri u tom ratu punoćom poraza koji je reakcija u njemu pretrpela i veličinom realizacije narodnih demokratskih prava. Rat protiv fašizma nije završen onim časom kad je fašizam vojnički potučen. Njega treba i politički dotući, to jest uništiti ga u njegovom korenu, odstraniti definitivno one uzroke koji su ga rodili i koji će ga svaгда pod izvesnim okolnostima radjati. Borba protiv fašizma i žrtve koje su ga koštale previše su velike, a da bi se smelo na olako shvatiti njegovu likvidaciju i dopustiti da se on ponovo pojavi.

Rat protiv fašizma naložio nam je da fašizam potučemo ne samo u Nemačkoj ili Italiji, nego i kod kuće, da uklonimo one sile i onaj društveni sistem koji je omogućio da se on rodi kod nas. Značilo je to, ukloniti sistem vlasti u kome je jedna desetina naroda vođena parazitima i eksploatorima vladala sa devet desetina ostalih, značilo je stvoriti novu vlast koja će predstavljati vladavinu devet desetina nad tom desetinom, značilo je stvoriti pravu narodnu vlast, koja će biti osnova za punu narodnu demokratiju, za slobodni politički, ekonomski i kulturni razvoj naroda.

Jugoslavenski narodi po vodstvu Tita u potpunosti su zadovoljili tom istorijskom nalogu koje je čovečanstvo stavilo pred njih. Time su oni zauzeli jedno od najvidjenijih mesta među svetskim narodima. Oni služe ne samo kao primer kako se valjalo boriti protiv fašizma, nego isto tako sa kakovom energijom i kakovom organizacijom ga valja dotući i konačno likvidirati. Time su ispunili najkrupniji zadatak koji je ikada bio postavljen pred čitavim čovečanstvom, ispunili su ga u svojoj domovini, ali izvršili su ga za čitavo čovečanstvo, koje je nedeljivo i sve težnje u svom životu povezanije. Zato je Tito zadužio ne samo jugoslavenske narode, nego i čitavo napredno čovečanstvo, te se stavio u red najvećih prvoboraca za prava čovečanstva, koje prelazeći kroz duboke i krvave krize približuje se svom konačnom oslobodjenju.

U istorijskoj galeriji velikih ljudi koji su poradili najviše za oslobodjenje čovečanstva stajace i lik maršala Tita, kao čoveka koji je, u najkrvavijem i najtežem ratu naprednih sila čovečanstva sa silama reakcije, herojski i u potpunosti izvršio svoj zadatak, dajući primer mnogim velikim nacijama kako se sa beskrajnom ljubavlju i pregalastvom vodi narod iz najdublje ponora ropstva do najvišeg vrhunca slobode, pravde i slave!

R. S.

„U novoj Jugoslaviji narodi imaju svoja prava i nema više nikoga, ko bi druge narode ugnjetavao.“ Tito.

Pavle Šegular:

TITO!

Zbrale so se mračne sile reakcije. Združile so se v najstrašnejši vihar vse temne sile preteklosti in smrti.

Mehanizirana fašistična zver je v svojem histeričnem srdcu hotela zaustaviti kolo življenja in napredka. Hotela je zadaviti bodočnost. Raztrgati in uničiti vse, kar je pomenilo današnjemu človeštvu jamstvo napredka, pot civilizacije in kulture, osnove svobode in pravice, pesem življenja in lepote.

V tem viharju so se polomili suhi vrhovi našega naroda in korenine so bile smrtno ogrožene od nečloveškega zla.

Tedaj se je zganelo neke na dnu. Iz globin zaslužnenih in zatiranih ljudskih množic se je dvignilo in zasvetilo v temno noč. Bila je to samo ena beseda:

TITO

Ta beseda je pomenila neizprosno sovraštvo do fašizma. Brezmejno ljubezen do svobode.

Bila je plameneči poziv za dosledno borbo proti tlačiteljem. Za osvobojenje domovine. Za obrambo narodne neodvisnosti.

To ime je pomenjalo neizprosno borbo proti fašizmu. Neizprosno borbo za svobodno in srečno življenje, v miru in svobodi narodov.

Bilo je simbol svetle in ohrabrujoče vizije končne zmage svobodnega, ustvarjalnega življenja.

TITO

To ime je predstavljalo človeka. Enostavnega in skromnega. Tesno povezanega z ljudskimi množicami. Človeka, ki je postajal legendarni vojskovodja novih množic. Prepostih slojev in najširših plasti ljudstva, ki je vstajalo in se združevalo v neizprosni borbi za popolno svobodo, za resnično demokracijo.

To ime je pomenjalo našo vdanost in zvestobo narodu. Našo povezanost z ljudstvom. Našo vero v ogromne energije budečih se širokih množic. V njihovo zrelost in poslanstvo. V njihovo železno voljo in gotovost končne zmage.

TITO

To ime je razvedrilo žalostne. Mimirilo zaskrbljene. Vlivalo moč slabotnim. Dvigalo omahujoče. Ustvarjalo iz neukih in pasivnih prosečene, samozavestne in aktivne ljudi.

Pretvarjalo je neznane smrtnike v velike, narodne heroje.

TITO

Pod tem simbolom so se začele sabotažne akcije v sovražnikovem centru i zaledju. Začelo se je delo v ilegalnih tiskarnah. Govori na mitingih. Mobilizacije in koncentracija vseh antifašistov.

S tem imenom na ustih so tisočeri junaško prenašali muke po ječah in zloglasnih taboriščih.

S tem vzklikom so mučeniki na moriščih, še v zadnjem trenutku, kljubovali smrti in zločincem.

S tem vzklikom so žrtvovali narodni heroji sebe in jurišali na fašistične bunkerje.

In naraščala je svetloba požara, ki je čistil z lica naše zemlje največjo sramoto tega sveta.

TITO

S to besedo so nas sprejeli kmetje ob Rabi in prekmurska mladina ob kolnikih. Viničarji v Slovenskih goricah in drvarji na Pohorju.

S to besedo so nas navdušeno pozdravljali naši in avstrijski borci ob Zili in na Gospe svetí. Meščani Trsta in vaščani ob Soči. Ženske in otroci bele Ljubljane.

TITO

To je magnet, ki privlači srca in simpatije vseh. On je luč našega življenja.

On je zrcalo radosti in enotnosti narodov Jugoslavije.

Narodni heroji ga nosijo v srcu kot vsebino in smisel svojega življenja. Z njimi je delil mraz in glad. Neprespane noči in dolge pohode. Krvave borbe in veličastne zmage.

Njegovo legendarno junaštvo opeva preprosta ljudska pesem. O njem pojo moderni stihí narodnih poetov.

Njegovo ime je zapisano v srcih in na zidovih Primorske, Dolenjske, Štajerske, Prekmurja in Koroške.

V nizkih hribovskih kočah, v mračnih delavskih sobah, v svetlih in svečanih dvorinah, povsod je njegov lik. Povsod plava njegov mirni pogled. Preko vseh težav. V daljavo. V komaj slutene lepote novega življenja. Tito živi v srcih in mislih vseh. On je svetleča baklavodnica na poti zmagoslavne borbe za popolno osvobojenje.

TITO

Ta beseda je simbol ljudske volje. Je najvišji izraz narodnih in ljudskih stremljenj.

To ime obsega in združuje v sebi vse. Govori o težki preteklosti, katero smo premagli. Je priča borb, ki jih danes vidimo. Je sanja o spšši bodočnosti, v katero gredo vsa naša stremljenja.

TITO

To ime je dokaz pravilno postavljenih nalog in naše pravilne organizacije ljudskih energij.

To ime je garancija zmage naših narodov na vseh frontah borbe. Na vojnem in diplomatskem. Na gospodarskem in kulturnem.

TITO

To ime je simbol herojske slave, ki blešči nad prvo popolno zmago. Ob zaključku grmenja topov. Ob začetku velike borbe na obnovi. V izgradnji velike in svetle bodočnosti, o kateri so sanjali samo največji duhovi.

TITO

To ime je simbolični dokaz, da so množice nove Jugoslavije s pravico svojega srca, z močjo svojih rok in z logiko svojega genija premagale svojega tlačitelja in sovražnika svobodnega življenja.

Široke množice so to dosegle s svojo prebujeno politično zavestjo in enotnostjo. S svojo samoiniciativo, iznajdljivostjo in prožnostjo.

TITO

To ime je jamstvo, da bo človeštvo ustvarilo svobodno in svetlo življenje. Za vse narode. Za vse ljudi, ki ga zaslužijo.

To ime je garancija bogate kulture. Napredne znanosti in demokratizirane umetnosti.

TITO

To ime je moč in veličina naše zmage. To je prva izpisana stran velike in divne zgodovine življenja in borb našega naroda.

Vsebina te knjige je sreča ljudskih množic.

Vsaka beseda v tej knjigi je resnica.

A prva beseda te knjige je lahko samo ena:

TITO

„Naša pobeda je pobeda ne jednog naroda Jugoslavije, nego svih naroda Jugoslavije. Ta nova Jugoslavija nije stvorena za zelenim stolom, ona je stvorena kroz četiri godine u mukama i patnjama svih naših naroda Jugoslavije. U toj novoj Jugoslaviji će svi narodi imati prava koja su i zaslužili, jer su svoju krv i svoje najbolje sinove za nju dali.“ Tito.

O drugu Titu

Sve značajnije događaje iz naše nacionalne istorije, sve borbe naroda za slobodu i nezavisnost, opevao je narodni pesnik. O junacima stvorio legende. Sve do nedavno, narodne pesme, naše epske pesme, radjale su se skoro uvek istovremeno sa velikim bivanjima u narodu, često u borbi, stvarane od samih boraca, inspirisanih onim, što im je neposredno bilo pred očima. Kroz epsku pesmu, u hvaljenju i veličanju narodnih junaka, u umetničkom opisivanju pojedinosti, narod je nalazio svoj pesnički izraz. Lirike u toj narodoj poeziji ima najmanje. Lirizam kao da nije odgovarao našem duhu. Bar tako se mislilo.

Danas mi menjamo svoj sud o narodnoj poeziji, o narodnom pesniku. Danas nam se pesnik pojavljuje u sasvim drugom vidu. Jedinstvena u istoriji, četverogodišnja narodno-oslobodilačka borba bila bi neiscrpni izvor gradje za nove tonove umetničkog eposa. Hiljade divjunaka, kakvih je malo u našoj prošlosti, svojim delima i svojim mučeništvom pokreću masu, i starog i mladog, ispunjuju gordošču grudi boraca, — zapanjuju filistra. Pa ipak, najslavnija od svih herojskih epoha nije dala bar do sad ni jednu narodnu pesmu u starom obliku. Nije dala ni tipične opise bitaka, ni veličanja heroja uzdignutih u red polu-bogova, ni tugovanja za nevinim žrtvama. Nije dala epiku, — ali je dala drugo.

Dala je lirsku pesmu. Iz duše narodne, sada prvi put — u herojskoj epohi stradanja, patnji, krvi i slava, — izlila se osećajna, intimna liriska poezija. I to što se takva poezija pojavila, a ne druga, pokazuje svu veličinu današnjih zbivanja. Događaji su bili takvih razmera, uslovi borbe tako surovi, ideali tako visoki, prelom u istoriji tako oštar, a psihički potres izazvan svim tim tako snažan, da zasenjeni narodni pesnik nije više nalazio reči koje bi to opisale. Pesnički oblik kroz koji je on u prošlosti naučio da se izražava, klasični oblik epske narodne pesme, pružao mu je suviše uzak okvir za ono što bi on sad imao da kaže. I epski pesnik, nemoćan, zanemio je, — a zamenio ga lirik.

Pesma je pratila naše borce za sve vreme narodno-oslobodilačkog rata, kroz sve krajeve naše zemlje. Pesma iznikla iz narodne duše; u njoj je bio uvek jedan isti motiv: ljubav prema borcu, ljubav

prema drugu, široka slavenska topla ljubav prema čoveku. U pesmama posvećenim našim herojima nije se govorilo o njihovim podvizima (herojstvo je bila opšta pojava), ni o njihovim ličnim vrlinama (ni u tome nije bilo naročite razlike među borcima) već samo o bezgraničnoj ljubavi naroda prema njima kao sebi bliskim i dragim ljudima, kao svojim. Pesme o partizanima, pesme su ljubavi naroda prema narodnim borcima. Narod je pevao vojsci kao što mati peva sinu, kao što devojka peva momku. Zato su te pesme dobile i oblik i sadržinu „ženskih“ narodnih pesama.

O najvećem sinu naroda, o drugu Titu, narod je pevao isključivo lirske pesme. I od svih pesama te su najneposrednije, najimtimnije, najtananije. Kroz njih se narod obraća svome vodji sa takvom nežnošću da tome nigde nema primera. O kome se vojskovođi — državniku, vodji naroda i narodnom heroju ikada pevalo na način kao što se peva o maršalu: „Druže Tito, ljubičice bela!“

Nije narod smatrao za potrebno da u pesmama opeva Tita ni kao borca za narodna prava, kog narodni neprijatelji bacaju u tamnicu i šalju na robiju, ni Tita kao herojskog komandanta, koji sa svojim partizanima oslobadja zemlju od dušmana, ni Tita kao državnika koji gradi novu narodnu zajednicu i sigurnom rukom vodi narode u bolju budućnost. Ne, narod o svemu tomu ne peva. Nije ni potrebno da o tome peva. Jer on zna da je Tito takav i da je njegovo delo takvo zato, što ne mogu drukčiji da budu. Ti to je takav jer je naš, jer je čovek iz naroda, verni sin naroda. A njegovo delo je takvo, jer je rezultat svih želja i težnji naroda, izraz volje i snage naroda, oličenih u Titu kao čoveku. Zato se narod i obraća Titu kao čoveku, svome čoveku i u pesmi ne iskazuje mu ništa drugo nego svoju ljubav. U toj ljubavi, međutim, sve je sadržano: i divljenje i poštovanje, i zahvalnost i vernost. Četiri reči ispevane prostom narodnom melodijom — „Druže Tito, ljubičice bela“ — govore više nego dugi niz deseteraca.

O drugu Titu pevali su i naši pesnici, pisali književnici, omladinci, žene: i oni koji su samo jednom bili s njim, i oni koji su ga duže poznavali. U tim pesmama i književnim napisima u svima bez izuzetka, isto kao i u narodnim pesmama, osnovni je momenat lirski: odnos, sentimentalni odnos prema Titu kao čoveku. Ličnost Titova kao da zasenjuje i samo njegovo delo, toliko ona snažno utiče na sve koji mu se približe. I zbilja, svima nama koji znamo druga Tita nemoguće je o njemu, i o ma čemu što je sa njim u vezi da mislimo bez unošenja toga sentimentalnog momenta u odnosu prema njegovoj ličnosti.

Pri prvom susretu s njim, posle prvih reči koje on izgovori, javlja se već to osećanje bliskosti čoveka prema čoveku koje se brzo pretvara u saznanje da bi prijateljstvo sa njim bilo najdragocenija stvar u životu. U daljem opštenju, čoveku postaje jasno da ma koliko bio sposoban da mu se duhovno, idejno približi, — stvoreni osećajni, duševni spoj ostaje ipak ono glavno što ga vezuje za ličnost druga Tita, i ta veza vremenom biva sve jača i dublja.

Kada sam pre rata prvi put bio s drugom Titom — pozvan od njega

na razgovor o mogućnosti prikupljanja svih antifašističkih snaga u cilju pripremanja narodnog otpora protiv sve veće spoljne opasosti, ja sam otišao sa toga sastanka s utiskom da sam upoznao čoveka kakvog dotle nikad nisam sreo. Čoveka u kome su sabrane osobine, koje reklo bi se, ne mogu postojati u jednoj te istoj ličnosti, — čoveka punog kontrasta a ipak jedinstvenog. Već na njegovu licu taj kontrast mi se učinio upadljiv. Oštre, muške crte toga lica odavale su čoveka snažne volje i neiscrpne energije! Visoko čelo predočilo je o njegovim umnim sposobnostima i prirodnoj inteligenciji; svetle plave oči i blag pogled, čas vedar čas setan, izražavali su njegovu duboku osećajnost, govorili o njegovim plemenitim idealima, o ljubavi prema čoveku, a meki i topli glas i način govora dokazivali su ozbiljnost sa kojom on prilazi problemima života, i stalnu brigu za sudbinu ljudi. Govorio mi je o situaciji u svetu i o položaju u zemlji sa dubokim poznavanjem političkih odnosa, sa neobičnim razumevanjem smisla i suštine društvenih zbivanja. Izlagao je svoje misli jasno, precizno i ubedljivo. Ali, i pored toga što je takvo izlaganje na mene jako delovalo i što sam se s njim u potpunosti slagao, — sama sadržina toga mog prvog razgovora sa drugom Titom nije bilo ono što je na mene tada učinilo njači utisak. Politički razgovor bilo je samo dopuna snažnome utisku koji je kod mene izazvala sama Titova ličnost, oni kontrasti u toj ličnosti, onaj skup vrlina koje se pri prvom susretu sa njim daju naslutiti, a koje čine čoveka velikim: mudrost, dalekovidost, volja, hrabrost, plemenitost, osećajnost i ljubav prema čoveku. Pri tome prvom susretu s drugom Titom osetio sam da nije teško steći njegovo prijateljstvo, samo ako mu čovek pridje čista srca, otvoreno i pošteno. A steći to prijateljstvo mora biti želja svakoga koji ga upozna.

Docnije sam imao prilike da se čišće vidjam sa drugom Titom. Upoznao sam i njegove najbliže saradnike. I video, da ono što je bio moj prvi utisak, i što se kod mene vrlo brzo razvilo u dragoceno prijateljstvo, dele svi koji ga znaju. Kod svih sam video istu želju da se približe drugu Titu, da mu se približe kao čoveku, kao drugu, kao bratu. Divio sam se odnosu koji medju njima postoji. Divio se kako drug Tito ume očinski da brine o svakom svom saradniku, da ga čuva i savetuje, kako ume drugarski da sa svakim porazgovara, kako ume bratski da vodi računa o najmanjim potrebama svakog od njih i njihovome privatnom životu. Za sve svoje saradnike, drug Tito nije samo učitelj, — on je čovek koji im je najbliži, u svemu najbliži, a pre svega po scru. Jer iz ličnosti Titove zrači beskrajna ljudska dobrota.

Ta osobina njegova doprinela je da se pre rata, u vreme teške ilegalne borbe za naroda prava, oko njega sakupe, za njega privežu hiljade elitnih boraca za slobodu. Ta osobina njegova omogućila je docnije pri dizanju narodnog ustanka i stvaranju partizanskih odreda da se duh drugarstva i svesne discipline prenese iz partije u vojsku. Ta osobina njegova, pored svih ostalih, načinila je od vrhovnog komandanta druga Tita najvoljenijeg druga u borbi. Njegova neprestana briga o borcima, o ranjenicima, njegovo očinsko staranje o

svemu što sačinjava svakodnevni život vojnika pomogla je da se moral u narodno-oslobodilačkoj vojsci podigne na stepen koji ne postoji u drugim vojskama. Ta osobina njegova doprinela je takodje da se uz pokret privežu mnogobrojni politički ljudi svih stranaka i svih boja, ljudi koji su u Titu videli oličenje nove politike bratstva, koje ni na jednoj drugoj strani nije bilo. Ta osobina najzad objašnjava onu ogromnu popularnost koju je maršal Tito kao vođa naroda stekao u širokim masama radnog naroda cele zemlje. Dobrota, blagost i čovečnost — to je sadržina široke duše Titove, koja je obuhvatila i privukla sve što je u zemlji plemenito, časno, hrabro i dobro. Njoj imamo da zahvalimo, u istoj meri kao i geniju njegovu za uspeh naše borbe, za sreću naših naroda, za sjajnu budućnost koja očekuje našu preporodjenu zemlju — Titovu Jugoslaviju.

Danas, na rođendan maršalov, po ulicama naših gradova i u najudaljenijim selima naši zahvalni narodi kliču drugu Titu, a ti poklici sjedinjuju se s krilaticom, koja je najjednostavnija od svih lirskih pesama: „Mi smo Titovi-Tito je naš!“ i svi ti naši narodi, Srbi, Hrvati, Slovenci, Crnogorci, Makedonci, i svaki pojedinac, sa punim pravom takvoга čoveka, čije čovekoljublje prelazi sve medje, smatraju svojim kao što i sebe smatraju njegovim.

„Danas e druga Jugoslavija sazrela u srcu svakog gradjanina ove zemlje, koja i te kako vodi računa o svojim pravima i o svojoj braći. Takovu Jugoslaviju vole svi narodi Jugoslavije. Nema ni jednog našeg naroda koji ne bi hteo da bude u toj zajednici, jer je to zajednica, bratstva, onog bratstva, koje je iskovano u ovoj veličanstvenoj borbi. To je nova Jugoslavija i mi ništa drugoga ne tražimo, nego da je oni i takvu gledaju i da je takvu smatraju.“ Tito.

Lik maršala Tita

Vera u ličnost i znatiželjno interesovanje za nju je baština književnosti i vaspitanja, koje se neću nikada otresti. Zato sam takodje na noćnim putovanjima na putu za Jajce, mnoge sate probdio u odgonetavanju Titove ličnosti, čije ime, glasno sricano kao Ti-to. Ti-to..., čuo sam na tolikim zborovima i mitingima od Gorice pa duboko čak do Makedonije i Albanije izazivajući vihor oduševljenja i odobravanja.

Tko je Tito, kakav je njegov unutrašnji lik, njegova čovečja spodboda? Upitkivao sam se pun nestrpljivog iščekivanja. Tko je taj seljački sin iz hrvatskog Zagorja, sin Hrvata i Slovenke, taj industrijski proleter, strojobravar, koji je učestvovao u ruskom građanskom ratu i koji stoji danas na čelu čitavog jugoslavenskog oslobodilačkog pokreta, kojega je pokrenuo u prvim danima narodnog ustanka u Srbiji, organizirao prve partizanske odrede, stupio u savez sa svim rodoljubivim grupacijama i tako polako u neprestanim bojama, usred akcija nemačkih ofanziva ostvario ogromno i čudesno jedinstvo narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije, vojsku otpora, koja je, iako opkoljena i okružena po neprijatelju, stalno rasla, neprekidno se vežbala i naoružavala, dok nije postigla moć od četvrt milijona, tvrdu organizaciju sa uzornom disciplinom, sa stručnim vodstvom, svu prožetu sa jedinstvenim narodno-revolucionarnim i basnoslovno junačkim duhom? Tko je Tito, upitivao sam se i upoređivao ga u mislima sa junaškim ličnostima iz istorije drugih naroda, za kojima vodja naše oslobodilačke vojske u ničemu ne zaostaje. Upoređivao sam ga sa ruskim oslobodilačkim borcima, s Minjinom i Požarskim, s meksikanskim junakom Juarezom, s orleanskom junakinjom Jeanne d'Arc i sličnim istorijskim herojima i kod svakog od njih sam mogao ustanoviti da ni jedan od njih u tako teškim uslovima nije postigao toliki uspeh kao Tito. I što mi je jasnija postajala njegova istorijska veličina, to veće je bilo moje zanimanje za živu pojavu tog muža, to više me je zanimao neposredni utisak njegove ličnosti, tim više želio sam živo uporište za spoznaju njenih osnova i osebina.

Poznavao sam nekoliko njegovih slika, fotografija i grafika, koje su nam doneli kuriri sa juga i koje sam pozorno gledao. Nijedna od

fotografija nije mi nešto naročita otkrila o njegovoj ličnosti. Bile su slabe, pokazivale su lice, koje je imalo nekako strani izražaj, a nikako ne pravi pečat veličine. Grafike opet pokazivale su nekakvo pravo balkansko obličje, u kojem je umjetnik očito pokušao da salije silu i moćnu energiju ali i također duh ili kakvu višu čovečnost, koju je morao svako da oseti u dejstvovanju tog čoveka pokraj junaštva i energije. Sve te slike ispunjavale su me nekom brigom, s nekim nemirom; tko je taj čovek, koji vodi našu veliku stvar? Da li je u njemu dragocenost i veličina, ili samo energija i moć?

To nagadjanje i istovremena duboka, radosna svest, da među nama živi čovek kakvog poznajemo samo iz istorije, da taj istinski junak i tvorac sudbine naroda živi u našoj blizini, i da ću mu za kratko vreme stisnuti ruku, te ga upoznati neposredno u razgovoru, zaokupljali su me na našim noćnim pohodima, na dugim vožnjama s kamijonima i opet na noćnim pohodima i vožnjama s partizanskim kamijonima, te s vlakom koji nas je naposljetku dovezao u Jajce.

Na postaji nas je dočekaao oficir, koji nas je odveo u vrhovni štab, gde sam jedva uspeo da se pozdravim sa nekim znancima, kad mi je poručeno da pretседnika dr. Ribara, popa Zečevića i mene čeka drug Tito. Sledio sam dežurnoga i nakon kratkog puta stupio sam u radionicu komandanta narodno-oslobodilačke vojske Jugoslavije. Bio je sumrak i snažna, priprosta, ne velika soba bila je puna električnog svetla. Opazio sam nekoliko naslonjača; na ovima su već sedeli drugovi, koji su bili pozvani zajedno sa mnom, uz vrata je nepomično stajao komandantov lični dežurni časnik, nasuprot vratima stajao je veliki pisači stol, osvetlen još jače od ostale sobe i pun raznih papira. Za njim je sedio Tito. Pristupio sam k njemu, predstavio sam mu se i seo na stolac koji mi je ponudio. Posmatrao sam njegovu pojavu sa svom pozornošću i sabranošću, koju posedujem. Srednje je visok, čvrstog rasta, glavu nosi ponosno. Obraz blede puti, obrat, kosa plava, na zaliscima lagano posivele, čelo visoko, oči mu leže duboko, svetlomodne su i ponešto zastrte i umorene, a pune moći, nos izrazito svinut, izraz usta nepregledno komplikovan, brada snažna, čitav izraz lica je energičan i očaravajući, nešto napoleonskoga imade u njemu, a moglo bi biti takodje lice umetnika. Njegovom vladanje je suzdržano i mirno, no njegove kretnje su nagle, nervozne.

Posmatrao sam ga smiren, skoro bih rekao olakšan. Pitanja koja su mi se nametala putem sa nemirom i zabrinutošću, sad su bila odgovorena. Ne bih znao tada odgovoriti zašto mi je već orda bilo jasno da su u tom čoveku udruženi energija i neka fascinirajuća moć koja je data samo retkim i vanrednim prirodom. Čutio sam u njemu nešto zanosnog i uzvišenog, nešto tvrdo realnog i ujedno uzvišenog.

To je bio moj prvi utisak o Titu. Čitavo vreme mojeg boravka u Jajcu ručavao sam i večerao na njegovoj levoj strani, nasuprot dr. Ribaru i moja pozornost nije mirovala. Sabrao sam mnogo utisaka o njegovoj ličnoj suzdržljivosti i nervoznosti, koje se udružuju sa njegovom prirodnom prostodušnošću, s njegovom disciplinanom i prirodno neprisiljenom radinošću. A sve su to sitni utisci koji nikada ne

iskazuju toliko kao utisak prvog susreta sa Titom i jedan kasniji utisak, što ga nameravam opisati.

Bilo je to na istorijskom zasjedanju AVNOJ-a. Dao sam u ime slovenačke delegacije predlog o ustanku naslova „maršal Jugoslavije“ u narodno-oslobodilačkoj vojsci i umolio sam predsedništvo AVNOJ-a da taj naslov kao prvomu podeli komandantu drugu Titu. Predlog je bio primljen sa burnim oduševljenjem. Odmah na to se je sastalo novoizabrano predsedništvo i podelilo naslov kao što je bilo predloženo. Bio je to bez sumnje velik trenutak u životu Tita. Posmatrao sam ga u taj čas s nezasitljivom, oštrom pozornošću. Kad mu je podeljen visoki naslov, svi članovi predsedništva smo mu čestitali. Svakomu između nas stisnuo je ruku, sa svojim prisnim, starim suradnicima se je poljubio. Ni jedna crtica na njegovom licu nije mi izbegla. Bio je sretan, tad kad je grlio svoje stare prijatelje njegov izraz i kretnje su govorile: „Drugovi ispunili smo važan deo svojega zadatka. Velik i težak deo našeg rada je izvršen.“ Ukratko, to nije bila sreća ličnog zadovoljstva, nego sreća nad uspehom stvari. A to je velika i visoka sreća. Između svih najsnažnijih utisaka to je bio najjači koji je potvrdio moj prvi utisak, i u taj čas bio sam sretan i ja sam, jer sam mogao da sudelujem u ispunjenju velikog i slavnog poglavlja naše oslobodilačke borbe i jer sam video u potpunosti da je vodjstvo naše istorijske stvari u pravim rukama, u rukama čoveka koji je živeći za nju znao da zaboravi na sve što je nebitno, nevažno i takodje na sebe — u rukama čoveka koji je posvećen. Istinski velika dela nastaju samo iz posvećenosti. Lik maršala Tita priča o veličini naše borbe, on je opravdano njen simbol. Uzeo je od nje svoju veličinu i sada je ona takodje uzima od njega.

Josip Vidmar („Slovenski poročevalec“, 25. maj 1945).

„Mi smatramo da smo mi svim našim žrtvama, našim naporima na strani saveznika dali dovoljno dokaza da smo vjerni općoj savezničkoj stvari, da mi ništa drugo ne želimo nego samo da živimo u miru i da naša braća, koja su bila porobljena budu oslobođena.“ Tito.

Maršal Tito - genijalni vojskovođa

Dvadesetsedmi mart 1941. je pokazao, kakva ne bi smela da bude jugoslavenska vojska. Ipak je maršal Jugoslavije, Josip Broz-Tito u teškoj četrigodišnjoj borbi stvorio lik jugoslavenskog junaka-borca i svojim ličnim primerom heroizma i genijem velikog i dalekovidnog vojnog vođe stvorio novu jugoslavensku armiju, kojoj po njenom poljetnom svladavanju neiskazanih poteškoća i po pobedničkoj i čudnoj prodornosti nema primera u istoriji.

Inicijator i organizator opštenarodnog otpora

Maršal Tito bio je od prvoga početka inicijator i organizator našeg opštenarodnog otpora protiv morskog okupatora.

U najvećoj tajnosti bila je godine 1940. u okviru Komunističke partije Jugoslavije organizovana vojna komisija, koja je imala zadatak, da u redovima bivše jugoslovenske vojske, kod vojnika i oficira, ostvaruje raspoloženje za otporom, ako bi došlo do napada na Jugoslaviju, ako dodje do kapitulacije i da u tom slučaju preuzme vodjstvo u svoje ruke. Kasnije se je pod Titovim vodjstvom ta komisija pretvorila u Glavni štab partizanskih odreda Jugoslavije, a kasnije u Vrhovni štab narodno-oslobodilačke vojske Jugoslavije.

Veliki inicijator i organizator otpora protiv okupatora u Jugoslaviji Josip Broz-Tito je do nemačkog napada na Sovjetski Savez — osim akcija po mestima — davao smernice za napade na neprijatelja u pojedinim krajevima, a posle napada na Sovjetski Savez u svim delovima države. Potanka uputstva o predobivanju oružja rodila su osnovne uspehe prvih partizana. Skupine od 20 do 30 ljudi sa nekoliko pušaka i kakvom bombom za pasom napadale su Nemce i Italijane i tako se oboružavale. Istovremeno sa organizovanjem partizanskog pokreta u Srbiji i drugde, bio je takodjer pod rukovodstvom KP na 13. Jula 1941. u Crnoj Gori izvršen opšti narodni ustanak. Na Titov znak desetine tisuća Crnogoraca napalo je Italijane po čitavoj Crnoj Gori i gotovo je potpunoma oslobodilo. Sve te početne borbe vodio je Tito iz Beograda.

Tito preseljava svoj glavni štab iz Beograda na borbena područja

U augustu 1941. preselio se Tito sa Glavnim štabom partizanskih odreda pod najtežim okolnostima iz Beograda prema Krupnju. U septembru 1941. sazvaio je Tito prvo vojno zborovanje u okolini Krupnja. Na zborovanje su došli po dugim i opasnim putevima zastupnici iz Slovenije, Hrvatske, Srbije, Bosne i Hercegovine i iz drugih krajeva.

Pod Titovim vodjstvom donešene su važne odluke i obrazovan je Glavni štab za Sloveniju, Hrvatsku, Bosnu i Crnu Goru.

Već u prvoj i drugoj ofanzivi na partizanske sile u južnom delu države Tito je tako spretno porazmestio pojedinačne odrede, da uprkos najstrašnijih uslova ratovanja neoboruženih četa protiv brojčano i tehnički daleko premoćnijeg neprijatelja naši nisu imali značajnijih gubitaka, koji bi onemogućili daljnji razvoj organiziranog opštenarodnog otpora protiv okupatora.

Od partizanskih četica do brigada

Kao početni oblik ratovanja protiv neprijatelja Tito je izabrao, što je bilo najjednostavnije: gerilsku borbu s malim četicama, bataljonima i odredima. Ti su u zasedama napadali na neprijatelja, svuda ga uznemirivali — a istovremeno se naoružavali sa zaplenjenim oružjem. Ti prvi kadrovi, najsvesniji, najodaniji i najiskusniji, širili su se pod mudrim rukovodstvom Titovim, popunjali se i rasli.

Tito osniva brigade

Kad je Tito postavio najpotrebnije temelje za vojnu organizaciju, odlučio je da dade viši oblik organizacije svojoj vojsci. Priticaj novih dobrovoljaca i dovoljan kadar iskušanih boraca je dopuštao da su se počele uspostavljati manevarske, udarne jedinice — brigade. Prva srpska brigada bila je već obrazovana u zimi 1941, a u proleće 1942. organizuju se daljnje po čitavoj državi: osniva se 2. srpska udarna brigada, 3. sandžačka, 4. crnogorska, 7. bosanska, 9. dalmatinska itd. U jeseni 1942, je Tito poslao u razne pokrajine takodjer i u Sloveniju iskušane oficire, organizatore regularnih jedinica, brigada a kasnije divizija i korpusa.

Od partizanskog do redovnog ratovanja

Tako je rasla silna Titova vojska brojčano. A istovremeno i organizaciono. Sa preorganizacijom iz gerilske u redovnu vojsku postignuo je Tito daleko veću udarnu snagu svoje vojske. Zato joj je i promenio ime: ostvarena je bila narodno oslobodilačka vojska i prijašnji štab partizanskih odreda dobio je naziv: Vrhovni štab narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda. NOV je iz meseca u mesec vezala sve veće neprijateljske sile u našoj zemlji i tako pod mudrim Titovim vodstvom istovremeno pomagala našim velikim saveznicima. Nemci i Talijani hteli su pod svaku cenu da zatru naš organizovani narodni otpor. Zato je neprijatelj poduzimao velike ofanzive na Titovu vojsku. Sve velike ofanzive je strateški i genijalno odbijao maršal Tito sa smotrenim rasporedom četa po čitavoj domovini. Sve te ofanzive ostale su bez uspeha i u svima pretrpeo je neprijatelj velike gubitke.

Tito je uzgojio kadar za pobedničku Jugoslavensku armiju

Od prvog početka je u svojoj dalekovidnosti maršal Tito u vanredno teškim uslovima postavljao na prvo mesto vojno i političko

vaspitanje običnog vojnika. Čudesna stvaralačka snaga njegova genija je stvarno prouzročila da se u svim četama širom domovine ljudstvo stalno, naročito među borbama, vojno i politički vaspitavalo. Titovom voljom je u tečajevima u brigadama, divizijama, korpusima, kod glavnog i vrhovnog štaba dobilo na tisuće talentiranih boraca podoficirsko i oficirsko znanje, čiju osnovu su pretstavljala prethodna iskustva u najtežim bojevima. Duh želje za vaspitanjem — a u tom se doslovno takmičilo — prouzročio je Tito lično.

Tito je osnovao snažnu Jugoslavensku vojsku

Za konačno oslobođenje domovine, za konačno uništenje neprijatelja smatrao je maršal Tito za potrebno da je već urednu vojsku preobrazio u uređnu armiju. Čim se pojavila njegova pobjednička jugoslavenska armija, bilo je odmah jasno, da je to tehnički i organizacijski potpuno regularna armija, koja nije samo po savršenosti svoje unutrašnje organizacije, naoružanju i disciplini među prvima vojskama sveta, nego što više da je ta armija po stepenu svoje borbenosti, požrtvovnom svladavanju teškoća i distancija primer istinski idealne armije, koju pored njenog tehničkog uređenja odlikuje naročito još nepobedivo oružje: neizreciva ljubav i predanost običnog borca k svomemu maršalu Titu.

Tito — majstor u ratovanju

U toku te četrigodišnje teške borbe protiv omraženog neprijatelja vodio je maršal Tito svoju pobjedničku vojsku veoma spretno. Njegova uputstva i odredbe za gerilsko ratovanje rodile su punim uspehom. Daljnja uputstva za manevarsko ratovanje za onemogućavanje neprijateljskih pokreta, za rušenje željeznica, cesta i prometnih sredstava, za iznenadno u svagda velikopotezno udaranje na neprijatelja — sad ovde, sad u onom delu države, za protuofanzivne udarce u svrhu rasterećenja ugroženih jedinica u susednim pokrajinama, uputstva za rasterećenje savezničkih armija — sve to je mogao tako uspešno izvesti samo zaista genijalni vojskovođa. — A to je istovremeno davalo njegovim borcima svest, da ih vodi sa sigurnom rukom veliki vojskovođa, koji bdije takodjer nad njihovim životima.

Zatim, kad je Tito preuredio svoju vojsku u regularnu jugoslavensku armiju, iznenadio je neprijatelja i sav inostrani svet sa zaista majstorskim načinom ratovanja, čija su obeležja ispred svega brzi i dugački pokreti, žvrsto opkoljavanje i iznenadjivanje sa velikim snagama tamo, gde to nitko nije očekivao.

Veliki inozemni, sovjetski, te takodjer anglo-američki vojni stručnjaci, naročito nakon poslednjih snažnih i blistajućih te iznenadnih pobjeda jugoslavenske armije, ponovno su naglasili genijalno vojničko majstorstvo maršala Tita.

Što kaže Tito o svojoj narodno-oslobodilačkoj vojsci

U knjizi „Borba naroda porobljene Jugoslavije“, namenjena za američku štampu, kazao je maršal Tito pred godinu dana sledeće:

„U tim godinama nadčovečne borbe svladali smo takove napore i borili smo se pod tako teškim uslovima, kakvih možda nema u istoriji sveta. Bili smo mala oaza u evropskoj hitlerovoj tvrđavi i ogromna neprijateljska sila neprestano se napinjala da bi nas uništila. A što je poremetilo Hitlerove planove? To je bila u prvom redu nesalomljiva volja i odlučnost naših naroda, da radije umru sa oružjem u ruci, nego da postanu sužnji fašističkih osvajača. U drugom redu to je bila duboka vera u pobedu saveznika na čelu sa Sovjetskim Savezom. Treće, u procesu te gigantske nejednake borbe ostvarivala i rasla naša junačka narodno-oslobodilačka vojska, koja je stalno iz najvećih bitaka izlazila još moćnija i još tvrdja.

Tito je dao svome vojniku vrednost kod kuće i ugled u svetu

Setimo se samo bivše jugoslavske vojske, pa ćemo osetiti veliku razliku: u to vreme je bio jugoslavenski vojnik bez ugleda. Ako je koracao recimo na ulicama bataljon, nitko se za njim nije osvrtao. A danas? Bilo gde da se pojavi četa pobedničke Titove armije, svuda običnom poštenom državljaninu radosno zakuca srce na pomisao: to je naša oslobodilačka vojska!

Tito je zaista veliki vojskovođa. Veliki, jer je oblikovao istovremeno idejnu osnovu naše gigantske narodno oslobodilačke borbe i dao joj u svakom razdoblju odgovarajući oblik vojničke organizacije; veliki, jer je znao tehnički i idejno u najtežim prilikama povezati sve svoje jedinice u jednu nepobedivu celinu. Naročito velik vojskovođa je Tito pak konačno pre svega zato, jer je dao svojoj vojsci onaj veliki sadržaj i misao, koja je bila sve četiri godine nadčovečne borbe najčudesnije oružje Titovih boraca.

S Š. / „Ljudska Pravica“, 25. 5. 1945.

„Naš je zadatak da savladamo sve teškoće, da sagradimo naša sela da obnovimo transporte, da zasijemo zemlju i omogućimo obradu naših polja, da omogućimo školovanje naše dece, da damo našim građanima sve što je potrebno kulturnom čoveku. Tito.

U petoj ofanzivi bio je ranjen drug Tito

Utorak, 8. juni 1943.

Kazani. — Kad smo prešli Sutjesko, pokret nije dugo trajao. Kolona se zaustavila za nekoliko kilometara. Rasedlali smo konje i postavili smo šatore u guštiku na strmom bregu. Probudile su nas nemačke haubice koje su tukle po čitavoj dolini Sutjeske. Oko podneva stupio sam do druga Tita i druga Marka (general lajtnant Aleksander Ranković), koji su se utaborili na podnožju.

*

Haubice biju blizu nas. Stari (drug Tito) nam priča kuda će koja granata da padne. Zatim reče:

„Sutra će da bude mnogo avijona i topova...”

Marko sedi na nekom panju te govori o našem opštem položaju.

Nikada još nismo bili u težim prilikama. Mnogo ljudi ćemo izgubiti. I to baš na tom položaju. Ali taj škripac moramo svladati i čitavi razbiti tu ofanzivu, pa će sve krenuti na bolje. Takodjer međunarodna situacija je bolja. U naše najšire redove prodire misao da se približuje kraj ratu — uslovi za mobilizaciju biće sjajni. Samo kadre treba očuvati, koje smo u toku te dve godine s takvim krvavim žrtvama odgojili. A sada im preti smrtna opasnost.

Stari hoda od drveta do drveta. Mi smo poslednji u tom našem prodoru. Za nama su još 3. i 7. divizija. Več 5. juna dobila je 7. divizija nalog da sa AVNOJom, Nazorom i nekim ranjenicima hitno krene za nama. Danas im je Tito poslao radiogram, da smo u vrlo teškom položaju i neka odmah krenu za nama. Na to radiopostaja 7. divizije danas nije odgovorila. Pojavio se radiotelegrafist Veljko Dragičević. Namestio je radio postaju u pećini pod nama. „Ne dobivam vezu, sve sam pokušao.”

Drug Tito ide gore dolje te govori:

„Radi se o dve i po tisuće ljudi. Ne smijemo ih napustiti. Ali na tim položajima ne možemo se držati, jer nam svima preti opasnost...”

Odlučeno je da se pošalje kurir, koji će otići u Vučevo, gde se nalazio štab 7. divizije. Taj drug je već prevalio dvadeset kilometara.

Samo on pozna put u Vučevo. Več se uputio sa zapovedi na put, kad ga zaustavi Stari:

„Dajte mu te moje dve konzerve!“

U razgovoru sa Terzičem uposnao sam natanko položaj 3. divizije na visokoj planini Pive, koja je imala veliki broj ranjenih. Gjido (general lajtnant Milovan Gijlas) poslao je 5. juna radiotelegram, da su Nemci u Sandžaku, te predlaže da bi išao takodje za nama. Odgovorili smo mu neka i on krene na put. Uprkos tom pokušao je još jednom da se probije preko Tare, zatim je danas poslao takav radiogram:

„Situacija vrlo teška. Neprijatelj je zaposeo obe strane Tare. Ako se ne probijemo, borićemo se junački do poslednjeg čoveka...“

Bio je već dan, kad smo se uputili prema Tjentištu. Išli smo sa majevičkom brigadom. Obrazi ispiti. Neki konjski kostur je oglodan do poslednje kosti. I konjsko meso postalo je velika retkost. Izašli smo iz tesnaca Sutjeske i udarili Lunetovom stazicom. Još se nije potpunoma zamračilo. Tamo se diže gora Košur. Skoro tačno pred godinu dana smo prolazili tuda mimo, u doba treće ofanzive, gladni i izmoreni. Logorovali smo na planini Košur i drug Tito nam je doviknuo: „Tko je gladan, neka dodje, greben je pun jagoda.“ Sada su tamo Nemci.

Iznenadno zasijaše dve iskre u tamnoj gori. Nekoliko trenutaka posle zašistale su dve granate i udarile u tesnac koji je bio pun vojnika. Polegli smo. Gledali smo u daljinu prema Košuru. Sad su zasijala četiri svetla. Vrlo blizu udariše granate. Nemci su se stalno primicali više i više k cilju svoga ognja. Konačno nas je posula zemlja; zadeli su u našu kolonu. Na sreću Tito je bio spređa. Bio je ubit neki drug iz pešadijskog bataljona teških oružja vrhovnog štaba. U tom je došla zapovest da se prebacimo u jarak pred nama. Topovi umukoše.

Drug Tito, Marko i Englezi stupali su napred, naš deo kolone izgubio je vezu. Počela je da lije kiša i morali smo da se vratimo sa jedne staze, jer konji nisu mogli dalje. Udarili smo drugim putem; niti reči ne progovaramo, jer su nemački položaji blizu. Oganj ne smijemo da zapalimo. Kolona se zaustavi. Minute prolaze. Za nama su naše jedinice, koje moraju hitno na položaje. Tu je takodjer četvrta crnogorska. Pali su nam konji, strmoglavili su se sa staze. Čika Deva (Major Milan Berivuković stari mlinar sa Drine) nastoji uzaludno da ih izvuče. Mračno je. Predamnom stoji čika Janko (Moša Pijade). Mi smo dvojica izgubili vezu i ne znamo u kom pravcu bi krenuli. Klicati se ne smije, pa ležemo po tlu i pipamo po vlažnoj travi i blatu, da bi našli otiske konjskih kopita. Konačno jedva nalazimo put.

U zoru smo prošli Milinklade, te se uputismo u dolinu Krčavke. Potok je pun partizana, sve je prekrila magla, a već se čuju nemački izvidnički avijoni. Drug Tito i Marko još nisu prispeli, verovatno su zastali negde na Milinkladama.

Sreda, 9. juni.

Pod Milinkladama. — Jedva sam stisnuo oči, kad zagrmiše bombe. Nedaleko nas je izvidnički avijon bacio u udaljenosti od pedeset

metara bombe na žive ciljeve bataljona četvrte brigade. Pogoci su lomili grane nad našim glavama, ali crnogorska kolona nije se pretrgnula, samo je pospešila korak. I nitko nije bio ranjen. Zatim su došle „štuke“ — devet na broju. Bombardirale su Milinklade i okolinu Krčavke. Oko deset sati pojavile se i takodje bombarderi „Dornier“. U šumi strašno bombardiraju; bombe se razleću o grane i šrapneli udaraju na sve strane. S Vladkom Velebitom ležim u nekom mokrom kotlu, potok nam moči noge — samo na sat pogledavamo kad će doći konac tog strašnog dana. Pale su bombe i uništile našu apoteku. Nekoliko drugova je ranjeno. Malo vremena nakon dvanaest sati dohitao je kurir i donesao nam pismo druga Marka:

„Stari je ranjen, Englez je ubijen. Nemci nastupaju. Pošaljite bataljon teškog oružja.“

Nemci su hteli pod svaku cenu da zavladaju Milinkladama, i da nam preseku naše snage. Avijacija je na tom sektoru pred napadom neobično snažno dejstvovala. Već od zore su u razmacima doletali izvidnici s bombama i bombarderi. Skoro svu goru preorali su bombama. Nemci su sistematski tukli. Prvi val bacio je bombe na prvih sto metara, drugi val napao je na sledećih sto metara i tako je išlo dalje po redu. Drug Tito, drug Marko, Englezi i ostali drugovi bili su oko sto metara od položaja u jednoj šumici. Kod prvog bombardovanja bilo je od dvanaest drugova, koji su bili sa Titom, šest ubitih pokraj njega, medju njima mali Boško iz Jagodine, Dragi Marković, Vilim Brgjan, Spajo Slovo i Dušan Sovio. Medju prvim i drugim zračnim napadom prišao je komandant četvrte crnogorske brigade Vako Čurović do druga Tita. Uzeo je nalog za razmeštaj svoje jedinice, i u času kad se udaljio, pojavilo se novo jato bombardera. U šumi nije bilo ni jednog skloništa. Svaki je ostao gde je bio. Kasnije su se drugovi premestili bliže nemačkim položajima, da bi umaknuli glavnom valu avijacije, tad je došlo treće, najstrašnije bombardiranje. Drug Marko nam je pričao kasnije da su eksplozije odbacivale ljude sa tla. — Radu Ristanovića Čapajeva, adjutanta Titovog, bacila je eksplozija na bukvu; bombe su presecale drveće od 1 metra u promeru.

Kad se je dim razagnao, bio je kapetan Bill Stuard, jedan od šefova savezničke misije, mrtav. Za vreme bombardovanja stao je na neku bukvu i okrohina od granate pogodila ga je u glavu. Drugi šef engleske misije kapetan Dicken je bio ranjen. Ubit je bio takodje Čuro Vujović, adjutant druga Tita, stari španski partizan, koji se borio dvadesetdva meseca i pozadini Francovih četa u Španiji.

Drug Tito se dignuo. Iz rukava mu je curila krv. Nije govorio. Tek nakon pola sata je rekao da je ranjen. Veća okrohina probila mu je levu mišicu. Drugi komadić zadeo bi mu se u glavu, da mu o glavi nije ležao njegov pas Luks. Na tom položaju izgubili smo tog dana oko stotinu drugova, koji su bili većinom svi iz četvrte crnogorske brigade. Ubit je bio Vako Čurović; teško je bila ranjena takodje moja drugarica Olga.

Odmah po napadu avijacije stupila je nemačka pešadija u napad. Oganj strojnica tukao je na prostor gde je bio drug Tito. Granate nemačkih topova padale su redje.

Kad su delovi našeg bataljona teškog oružja dospeli do Milinklada, bili su Nemci već zaustavljeni. Jedan bataljon desete hercegovačke brigade držao je položaj. Pokraj druga Tita i drugih drugova bio je Vlado Šegrt, komandant hercegovačke brigade. Do sedme divizije dospeo je kurir, kojega je bio drug Tito poslao osmoga juna, i ona je devetog juna sretno prekoračila Sutjesko, za što ide hvala nekomu bataljonu četvrte crnogorske brigade.

*

Kad se je spustio mrak i naše jedinice su zapalile oganj u dolini Krčavke, došao je drug Tito s drugom Markom. Sedeo sam kod svoje ranjene drugarice i davao sam joj da pije vodu. Čitavu ranu imala je zavezanu. Drug Tito zaustavio se pokraj nje te ju zapitao:

„Kako ti je, Olga, je si li teško ranjena?“

Zatim se je uputio u goru Debela Ravan s drugom Markom.

Vladimir Dedijer, „Pioniri“ 11, Beograd, 20. marta 1945.

„Naši narodi u Jugoslaviji, svi skupa bez razlike, bili oni Slovenci, Srbi, Hrvati, Crnogorci, Makedonci, Bosanci i Hercegovci, svi skupa su patili i zajednički davali ogromne žrtve u ovoj velikoj borbi svih slobodoljubivih naroda.“ Tito.

Pjesma o biografiji druga Tita

„Pjesma o biografiji druga Tita“ napisana je u oktobru 1943. Povod za pjesmu su bili razni klevetnički i senzacionalistički pamfleti o porijeklu, životu i radu druga Tita objavljeni u fašističkoj štampi u Berlinu itd., i preko radio stanica i reakcionarnih listova u Londonu, New-Yorku i Zürichu. Ti pamfleti sastavljeni su čak i na bazi falsifikovanja kartoteke zagrebačke političke policije, kao i na bazi najraznovrsnijih mistifikacija i zlonamjernih nagadjanja.

„Pjesma o biografiji druga Tita“ štampana je prvi put prije godinu dana, u jednom selu Bosanske Krajine, u pokretnoj štampariji Jedinstvenog narodno oslobodilačkog fronta Bosne i Hercegovine. Zatim je izašla u izdanju dvanaestog korpusa NOVJ. Štampana je u Hrvatskoj, istočnoj Bosni i na ostrvu Visu. Osim toga doživjela je nekoliko šapirografiranih i ciklostiliziranih izdanja.

Pjesma je prevedena na francuski, engleski (skraćena), ruski (prevodilac Nikolaj Asejev) i bugarski.

Prvoj proleterskoj brigadi
njoj i njenim palim herojima
posvećujem
kao svoj prilog dvogodišnjici
njenog osnivanja.

PJESMA PRVA

Za vas,
ne —
na vas, Göbbelsovo pleme Titovih biografa,
na Berlin vaš,
i vas u Londonu,
i vas u Zürichu —
palim
ovaj vreli rafal,
ovaj —
rafal u stihul

A za nas, narode — borče, kada propjevam o Titu,
srce moje staće ko soko tebi na ruku,
i pjevače —
o britkom oku, o gnjevu plahovitu,
o vjedjama Titovim —
napetom luku.

Pjevače o Zagorju, o majci Mariji, kraljevičkom doku,
i kako su očinski brižne Titove rečenice i bore;
pjevače — o tihoj suzi, što vidjeh u Titovu oku
poslije priče o borcima s Fruške Gore.

Pjevače o tamnici, u kojoj
neumorni sužanj
na Marksu i šahu uči kako se rukovodi bitkom
pjevače . . . i ja ostajem dužan
pred svojim srcem
i Titom.

A na njih —
podlo Göbbelsovo pleme biografa,
što špija i laže
oko Titovog imena i puta, —
prkosno palim
britki,
vrela rafal,
rafal stihova
i baruta!

PJESMA DRUGA

Pitate o Titu: ko je? —
Mašino, mašinko moja,
piši!
Tito —
to smo mi,
svi, —
vi znate naš kuršum i slavu
I on je pun nas,
i velik,
i mi u njemu viši,
viši
za ljudsku glavul
Oca Titovog znate,
i majku što rodi Tita.
Znate ih,
i znaćete ih,
i znatil —
Tita je rodio u gnjevu,
u čežnji stvaranja
titan —
narod,
i borba —
matil
On se rodio sveto iz prve čelije KaPe.
I rodio se opet,
na Viru i Ubu,
s prvom ustaničkom granatom
I radja se snova

s brigadom Koče i Peka,
sa svakom novom brigadom
I živi u svakom borcu.
Pod srcem mu misli i diše
Juriša s njim, i dijeli
i tugu, i hljeb, i slavu
i pun je nas. I velik.
I mi u njemu viši.
Viši — za ljudsku galvu!

PJESMA TREĆA

Ti trašaš za Titom u tomu špijunske kartoteke,
a lik i ime Tita osviče vam na svakom zidu!
Čujte!
Vi malter grebete,
al kliču gole opeke:
ovdje je bio napisan poklik Titu!
Tragaš po tekstu laži. — Na stijenju Prenja, Zelengore
rastu otisnuta Titovog konja kopita.
Nagni se nad naša vrela,
nad bistre, studene izvore —
spazičeš — obraz Tita
I samo na tren. I izvor će da se zamuti,
i skrije sliku Tita od tvojeg oka.
O, gledaj, pred smrt,
u nas — kada smo prkosni i ljuti,
kada nas od vas dijele samo oštrice šiljboka
spazičeš — sliku Tita.
Pogledaj, U zjeni nam gori zlatom žarkaste kovine!

smrtno ranjen,
zastave naše sa Rame, Gorice i Splita,
pogledaj kad ih vjetar razlistava kao novine, —
vidječeš — sliku Tita!

PJESMA ČETVRTA

Čitajte dvostih o Titu — dva stiha na bijeloj cesti
gledaj šaržere slova, poslušaj britki ritam!
To idu maršem, to će se prva i prva radna susresti
stokratim slikom Tita!
O Titu zборе na mobi nad stravom zgarišta, blanje,
i žubore zrelo kraj straža naših žita.
I orač naš kad ore i sjemenom zasipa oranje —
on sije životopis Tita!
I skupovi naši, i klupe, glave,
prepune sobe, dvorane,
to su šifovi o Titu, slog na četrdeset cicera.
Druže majstore, dodji i slomi slog u strane,
u stihove čelika i bisera!
Gledajte barjake naše, nad gorom ljudi, nad skupom svetkovine,
barjake žarke iz Jajca, Bihaća i Splita. —
Gledajte kad ih vjetar razlista kao novine,
tu piše životopis Tita

PJESMA PETA

Pitate o Titu: ko je? —

Mašino, mašinko moja,
piši!

Tito —

to smo mi,
sve! —

i vojska, i zemlja i gora!

On je —

vaš užas,
on —

zanosni naši juriši

po prostirci

vaših

šinjela i šatora!

Poglavlja knjige o Titu —

to je vaša prva, vaša druga, četvrta, peta

ofanziva —

mi ni jednom nismo

ostali bez štita!

Odškrinite vaše zastave,

izrešetane ko rešeta, —

Čitajte:

tu piše —

životopis Tita!

Naslovi poglavlja —

mostovi vaši

polegli po vodi Neretve.

Strofe mitraljeske

stoje vam po svakom zidu.

Čitajte! —

I liste svojih mrtvih!

I naše pobjede i osvete!

To je —

životopis o Titu!

Čitajte!

Nastavci slede...

i kada sutra uveče

zrak reflektora našeg

počne po vama da titra,

po tamnici vašoj —

da iskri,

policima vašim —

da peče,

pisače

ime Tita!

Ustvaritelj nove Jugoslavije

Maršal Tito je ustvaril novo Jugoslavijo s tem, da je prvič v zgodovini zmagoslavno popeljal skozi vojni vihar jugoslovanske narode in da je te narode v bojni vihri trdno združil okrog sebe ter jih prekoval v nerazdružno bratsko celoto. Maršal Tito je prvi vojskovodja jugoslovanskih narodov — prvi njihov skupni vojskovodja, ki je vodil njihovo vojsko skozi vso strašno borbo. V nekem določenem smislu se zato tudi v resnici Jugoslavija šele pričinja z maršalom Titom in njegovimi partizani, v smislu tiste Jugoslavije namreč, ki jo množice ljubijo, ki ji sledijo po njeni poti in umirajo zanjo. V tej vojni se je tako rodila Jugoslavija kot skupen ideal ljudskih množic vseh jugoslovanskih narodov in v tej vojni so ji te množice s svojim vojskovodjem vred položile njene nespremenljive moralne in politične temelje. Maršal Tito je nekoč zapisal, da vodi k svobodi in enakopravnosti jugoslovanskih narodov ena sama, dasiravno trnjeva pot — pot narodno osvobodilne borbe. In on je postal vojskovodja te trnjeve poti, vojskovodja narodno osvobodilne borbe, vojskovodja ljudskih množic Jugoslavije v njihovi borbi za svojo državo. Zato Titova vojska ni bila običajna vojska vojakov, ki nosijo orožje v svojih rokah, marveč je bila hkrati politična vojska, ki je nosila v sebi nov političen ideal, ki je ustvarjala nove medsebojne človeške odnose, ki je gradila novo državo.

Bratstvo in enotnost jugoslovanskih narodov, ki naj se izkazuje v skupni borbi zoper fašizem in ki naj v ognjenem krstu dokaže svojo upravičenost — to je bilo ono veliko geslo maršala Tita, s pomočjo katerega je ta vojskovodja zbral okrog sebe vse narode Jugoslavije. Obstoječa so poprej nasprotstva med temi narodi in obstojali so mnogi sovražniki njihove bratske skupnosti. Geslo maršala Tita pa je potegnilo ostro in neizprosno črto med prijatelji in sovražniki Jugoslavije in ono je ločilo tiste, ki so bili pripravljeni darovati svojo kri za svojo domovino od onih, ki jim je bila ta domovina le prilika za udobno uživanje in so bili sedaj zavoljo te udobnosti pripravljeni podati roko okupatorju. Med tema dvema taboroma odslej ni moglo biti več miru in samo meč je mogel odločiti. Naš veliki vojskovodja Tito je v tej borbi neizprosno razbil sovražnike Jugoslavije in on je očistil našo domovino vseh tistih, ki so bili njeni očiti ali prikriti sovražniki. To nalogo pa je on mogel dovršiti samo zato, ker je bil resničen ljudski voditelj vseh jugoslovanskih narodov in je zato združil v „eno samo reko zmagovito“ vso Jugoslavijo.

Združitev in zedinjenje jugoslovanskih narodov v vojski maršala Tita je največji dogodek v zgodovini Jugoslavije. V tej vojski so se

naši narodi prvič zavedli skupnosti svoje usode in v njej se je prvič skovala njihova politična enotnost. V tej vojski se je rodilo spoznanje jugoslovanskih narodov, da se sleherni izmed njih bori za lastno svobodo, če se bori za svobodo Jugoslavije in da zužnost Jugoslavije pomeni obenem zužnost vseh jugoslovanskih narodov. Iz tega spoznanja je rasla ljubezen do nove Jugoslavije in v tej ljubezni je sleherni narod prerastel samega sebe, tako, da se je končno z vsem svojim bistvom čutil navezanega na ostale jugoslovanske narode. V duhu te ljubezni do skupne Jugoslavije, v duhu tega novega bratstva med njenimi narodi sedaj ni bilo težko rešiti ona stara nacionalna vprašanja: vprašanja Hrvaške, Makedonije, Bosne in Hercegovine, Črne gore in drugih, ki so se nekoč zdela nerešljiva. V duhu tega novega bratstva med narodi, ki ga je v svoji vojski vzgojil maršal Tito, so sedaj postala rešljiva celo sporna vprašanja z drugimi narodi in so se ustvarili bratski odnosi z manjšinami na našem ozemlju.

Jugoslavija ni monopol peščice privilegiranih in mogočnih rodbin, marveč je ona skupni interes ljudskih množic jugoslovanskih narodov in mora biti zato taka, kakor to zahtevajo interesi teh ljudskih množic. Naš veliki vojskovodja maršal Tito je vprav zato povedel za seboj jugoslovanske narode in mogel ustvariti novo Jugoslavijo, ker je bil on obenem vojskovodja v borbi za te demokratične interese širokih ljudskih množic in ker borbo za narodno svobodo ni nikdar ločil od borbe za dosledno ljudsko demokracijo. Ljudje se ne borijo tjavendan in za kogar koli, ljudje se borijo za svoj obstanek in za svojo bodočnost. V Jugoslaviji maršala Tita pa so spoznali vsi naši narodi svoj resničen skupni interes in v njej so spoznali svojo bodočnost. Zato ni bilo sile, ki bi mogla preprečiti tem narodom, da ne bi sledili svojemu vojskovodji, in zato ni bilo težave, ki jo oni ne bi premagali pod njegovim vodstvom. Trnjeva pot maršala Tita je bila trnjeva pot vse Jugoslavije in ona je šla po njej za svojim vojskovodjem, ker je bila to edina pot, ki je vodila v svobodo njenih narodov.

Dr. Vlado Seliškar. (Članek iz „Ljudske pravice“)

„Jugoslavija je pretrpela ogromne gubitke u toku rata, i mi možemo da obnovimo zemlju samo prijateljskom potporom svih naroda koji su nastanjeni u Jugoslaviji, i energičnom pomoći naših saveznika.“ Tito.

Tito za nas!
Mi za Tita!

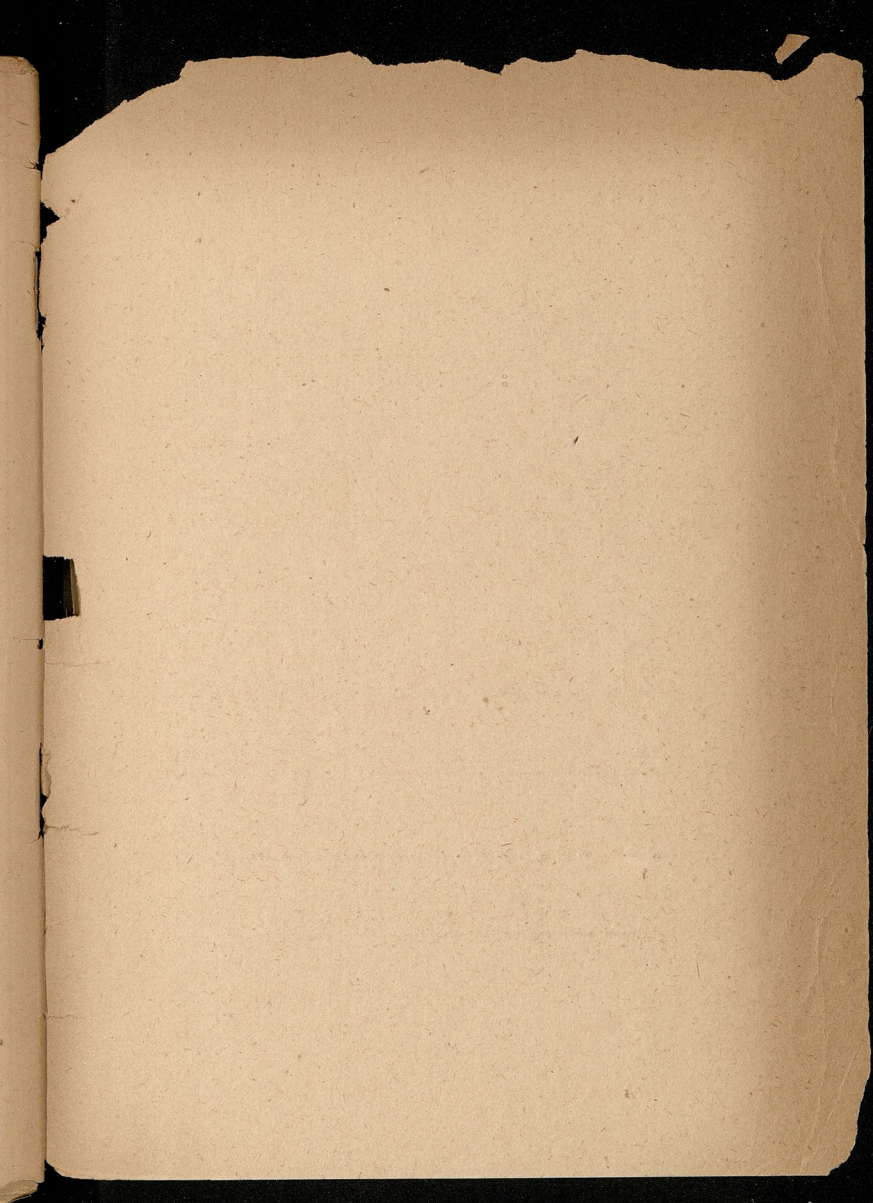
NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000515509

Nikakve poteškoče ne
moгу u manjiti našu
iskrenu odanost
Titovoj Jugoslaviji!

Smet fašizmu!

Sloboda narodu!
